

IDEA SPOŁECZNEGO KRÓLESTWA SERCA JEZUSOWEGO W UJĘCIU O. DEHONA

Propagowanie idei społecznego królestwa Serca Jezusowego przez o. Dehona wynikało z uwarunkowań społeczno-religijnych i politycznych ówczesnej Francji, ze stanowiska Kościoła wobec zachodzących zmian kulturowych i światopoglądowych w Europie oraz jego przynależności do Trzeciego Zakonu św. Franciszka¹. Innym impulsem były objawienia w Paray-le-Monial, gdzie Chrystus domagał się wprowadzenia Jego Serca w struktury życia osobistego, rodzinnego i społecznego, aby wszystkie relacje międzyludzkie opierały się na miłości Boga i bliźniego, sprawiedliwości, godności i wolności.

Bogate doświadczenie o. Dehona, wynikające ze znajomości problematyki religijnej i społecznej, dojrzewało w kontekście podjętej pracy duszpasterskiej w Saint-Quentin. Francja w XIX wieku była miejscem powszechnych apostazji w środowiskach robotniczych i mieszczańskich. Ateistyczna wizja państwa pozbawionego Boga, prawa i sprawiedliwości owocowała laicyzacją w szkolnictwie i działalności charytatywnej. Stąd istniejąca tam nędza moralna i materialna była widoczna przede wszystkim wśród klasy robotniczej². Według Dehona, winę za taki stan ponosiła Wielka Rewolucja Francuska, promująca koncepcję społeczeństwa zbudowanego i kierowanego przez indywidualizm, liberalizm ekonomiczny, polityczny i społeczny. Głoszone przez nią hasła wolności, braterstwa i równości sprzyjały powstawaniu wielu negatywnych zjawisk, które w konsekwencji podważały autorytet religii katolickiej, a zwłaszcza obowiązujące w niej normy moralne oraz nadprzyrodzoną misję Kościoła zaangażowanego w życie społeczne i państwowe³. Wprowadzanie w życie ideologii rewolucyjnej, mającej służyć każdemu człowiekowi, przyczyniło się do powstania problemu społecznego wywołanego konfliktem, jaki

¹ Por. M. Denis, *Il Padre Dehon e il Terz'Ordine di san Francesco*, DH 37(1977), s. 260-274.

² Por. tamże 1, s. 3-4.

³ Por. OS 4, s. 256; tamże 1, s. 107, 203, 307, 376; tamże 2, s. 67; A. Bourgeois, *Le Père Dehon et „Le Règne du Cœur de Jésus 1889-1892”*, SDH 25/1(1990), s. 112-115.

zaistniał między rozumem i wiarą, autorytetem władzy i wolnością, kapitałem i pracą.

Zdaniem Dehona, środkiem zaradczym w tej sytuacji było szerokie współdziałanie społeczeństwa z Kościołem w celu wprowadzenia dobra w relacje międzyludzkie oraz odważne przeciwstawianie się złu, opierające się na miłości Boga i bliźniego, a także na bogactwie intelektualnym – prawdzie, moralnym – świętości, materialnym – dobru narodu i państwa⁴. Społeczne królestwo Serca Jezusowego nie było partią polityczną, ale ruchem propagującym solidarność międzyludzką i sprawiedliwość, a także zaczynem ożywiającym miłość i kształtującym sumienia. Kościół nie był przygotowany merytorycznie do przeciwstawienia się ruchom rewolucyjnym i liberalnym. Dehon podkreślał konieczność powrotu do minionych wieków, by na doświadczeniu historii powrócić do wiary, która ożywiłaby ducha chrześcijańskiego w społeczeństwie i zjednoczyła wszystkich pod przewodnictwem papieża. Zadanie to było możliwe do wykonania pod warunkiem oparcia go na miłości Najświętszego Serca do Kościoła i wszystkich wiernych, rozwiązującej między innymi kwestię społeczną zarówno w wymiarze jednostkowym, jak i ogólnym, oraz na przywróceniu Kościołowi utraconego autorytetu społecznego, sprzyjającego wprowadzaniu w świat królestwa sprawiedliwości i miłości. Kościół bowiem, założony przez Chrystusa, przyjął formę społeczności doskonałej, której funkcjonowanie i organizację określa prawo kanoniczne. W przypadku jednak Kościoła francuskiego, gdzie to prawo było lekceważone, jego życie społeczne zostało osłabione przez ateizm nierespektujący żadnego prawa, nawet zawartego między państwem i Kościołem konkordatu⁵. Dlatego o. Dehon, otrzymawszy rzymską formację teologiczną, miał także ukształtowane poglądy ultramontanistyczne, był daleki od podzielania poglądów gallikanizmu, kształtującego we Francji wizję Kościoła i jego miejsca w społeczeństwie.

Impulsem do szerzenia takiej idei była dla o. Dehona encyklika Leona XIII *Rerum novarum*. Jej epokowe przesłanie wskazało Dehonowi drogę do równie epokowego ujęcia demokracji chrześcijańskiej, będącej zasadą nowego porządku społecznego i politycznego, sprzyjającego postępowi ogólnemu na bazie uniwersalnych wartości ewangelicznych, przenikniętych duchem demokracji zbawczego, nierespektującego różnicy klasowej i politycznej, chociaż

⁴ Por. OS 3, s. 31; tamże 1, s. 68, 247, 277-283.

⁵ Por. NHV 3, s. 116-117.

ukierunkowanego szczególnie na ludzi doświadczonych z powodu braku miłości i sprawiedliwości. Demokracja chrześcijańska, zdaniem Dehona, miała służyć budowaniu społecznego królestwa Serca Jezusowego, które w monarchii realizowane było przez kult i nabożeństwo do Serca Jezusa od XVII do początku XIX wieku. Konieczność praktykowania miłości chrześcijańskiej, stanowiącej istotny element wolności i sprawiedliwości, zapewnia istnienie równowagi społecznej oraz respektowanie godności każdego człowieka⁶. W tym kontekście termin „społeczny” oznacza u Dehona pokonanie wszelkich barier politycznych, utrudniających zjednoczenie Kościoła i społeczeństwa, by przywrócić człowiekowi należną mu wolność i godność. Nie jest to jednak możliwe bez uznania Chrystusa za Króla panującego tam, gdzie toczy się życie społeczne: w rodzinie, szkole, prawach państwowych i zwyczajach⁷.

Idea społecznego królestwa Serca Jezusowego realizuje się na dwóch uzupełniających się płaszczyznach – indywidualnej i grupowej. Jej podstawą jest nabożeństwo i kult Najświętszego Serca. Ich indywidualny i wspólnotowy charakter wpływa na odnowę życia chrześcijańskiego, przenikającego w struktury życia społecznego, ekonomicznego i politycznego narodów głównie przez rozwój cnót osobistych i społecznych respektujących religijny porządek moralny⁸. Ze względu na kwestionowanie w owym czasie istniejącego porządku moralnego, o. Dehon zachęcał do jego odnowy nie tylko przez praktyki pobożne, lecz przede wszystkim przez odnowę ducha ludzkiego w miłości, miłosierdziu i sprawiedliwości, co umożliwia przejście od czysto duchowego królestwa Serca Jezusowego do Jego społecznego wymiaru, gdzie spotka się miłość ze sprawiedliwością. Szczytem realizacji tej idei jest, zdaniem o. Dehona, afirmacja Boga w strukturach społeczeństwa⁹. W związku z tym winna istnieć pewna zależność między życiem duchowym a społecznym zaangażowaniem ludzi, szczególnie zaś kapłanów. Ograniczenie ich misji jedynie do „zakrystii”, zamierzone przez ruchy antykościelne i antyklerykalne, utwierdzało wielu w bierności duszpasterskiej. Tymczasem duchowieństwo ma wyjść do ludu, kierować jego działaniami i wspierać je,

⁶ Por. tamże 1, s. 10, 245, 331, 359-360, 398-399, 579; tamże 2, 462-469; tamże 3, s. 316-318; tamże 6, s. 657-658; Y. Ledure, *Il regno Sociale del Sacro Cuore in Padre Dehon*, DH 74(1988), s. 225-226, 230; A. Tessarolo, *L'impegno sociale*, art. cyt., s. 152-153.

⁷ Por. OS 1, s. 3, 21; A. Bourgeois, *L'expérience spirituelle du Père Dehon*, SDH 23(1990), s. 144.

⁸ Por. OS 1, s. 7; OSp 3, s. 62-64.

⁹ Por. tamże 4, s. 546, 654; tamże 2, s. 473; OSp 7, s. 16-17; A. Bourgeois, art. cyt., s. 49-50.

a także odpowiadać na potrzeby religijno-społeczne ciężko pracujących, cierpiących i ubogich¹⁰.

Dehon zaangażowany w działalność społeczną, szczególnie w latach 1871-1881 i 1893-1903, nadał społeczny kształt idei miłości i wynagrodzenia. Jego zdaniem, królestwo Serca Jezusowego pozbawione tego aspektu jest niepełne, co potwierdził nieco później Pius XI w encyklikach: *Miserentissimus Redemptor* (1928) i *Quadragesimo anno* (1931). Chrystus cierpi mistycznie w człowieku poniżonym, dlatego wynagrodzenie jest również odbudowaniem zachwianego przez grzech porządku społecznego, ponieważ na kryzysy społeczne mniej wpływają przyczyny ekonomiczne, a bardziej moralne, kwestionujące między innymi znaczenie Dekalogu¹¹. Zadanie propagowania idei społecznego królestwa Serca Jezusowego podjął wydawany przez Dehona periodyk „Le Règne du Coeur de Jésus dans les âmes et dans les sociétés”, którego pierwszy numer ukazał się w setną rocznicę uroczystych obchodów Wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789) oraz dwusetną objawień Najświętszego Serca Jezusowego w Paray-le-Monial (1689)¹².

Wprowadzenie przez Dehona w obieg myśli społecznej terminologii monarchistycznej nie wynikało z jego sympatii do *ancien régime*, lecz z Objawienia jednoznacznie wskazującego na królewskość Jezusa Chrystusa. Jej istota tkwi w Bogu Stwórcy, który dał początek każdej rzeczy i przekazał Synowi tę godność, aby rządził niebem i ziemią (por. Mt 11,27; 28,18). A zatem Chrystus jest Królem i Mistrzem całego stworzenia: człowieka, narodów i zastępów niebieskich, jest najwyższą Prawdą i Światłem. Z tego względu należy Mu się miłość, adoracja i służba. Królestwo Serca Jezusa jest królestwem miłości, charakteryzuje się łagodnością, słodyczą i pokorą. Dlatego jarzmo Chrystusa jest lekkie, a ciężar słodki (por. Mt 11,30). Zdaniem o. Dehona, królewskość Chrystusa została ukazana na Kalwarii, gdzie krzyż był Jego tronem, włócznia – berłem, korona z cierni – diademem, krew wypływająca z Serca – płaszczem królewskim, a napis umieszczony na krzyżu „Jezus Nazarejczyk, Król żydowski” (J 19,19) – oficjalnym przyznaniem Mu tej godności, potwierdzonej przez Niego rozmowie z Piłatem (por. Mk 15,2; Łk 23,3)¹³. Chrystus

¹⁰ Por. OS 5/1, s. 231; tamże 5/2, s. 602; tamże 1, s. 30, 35, 189, 318, 546; tamże 2, 153-158; OSP 2, s. 603-605; NHV 5, s. 101, 196; Y. Ledure, art. cyt., s. 227.

¹¹ Por. OSP 7, s. 32; tamże 4, s. 16; G. Palermo, *Leone Dehon apostolo*, dz. cyt., s. 143-146.

¹² Por. A. Tessarolo, art. cyt., s. 147; G. Manzoni, *Leone Dehone e il suo messaggio*, Bologna 1989, s. 399.

¹³ Por. OSP 4, s. 185-187; tamże 3, s. 156, 319-321.

pragnie królować w każdej duszy przez łaskę i Ducha Świętego, czyniąc z niej swoją świątynię i tron. Logika tego królestwa jest w opozycji do świata, schlebającego miłości własnej i zmysłowości. Królestwo Chrystusa wymaga, by kroczyć Jego śladami, poczynawszy od Betlejem aż po Kalwarię. Aby jednak to królestwo mogło zaistnieć w człowieku, potrzeba czystości serca¹⁴. Chrystus bowiem przez miłość króluje w duszy, a w społeczeństwie przez oddawaną mu cześć, sprawiedliwość i także miłość. Symbolem tego królestwa jest w obecnych czasach Jego Serce, podobnie jak w początkach chrześcijaństwa – krzyż¹⁵.

Idea społecznego królestwa Serca Jezusowego wskazuje również na miłosierdzie, owoc miłości okazywanej człowiekowi, zwłaszcza w obliczu nędzy i zagrożenia. Ewangelicznym przejawem takiej postawy Jezusa był płacz nad Jerozolimą, uzdrowienia niewidomych, głuchych, chorych i trędowatych, obecność przy osobach przeżywających chorobę i śmierć najbliższych, przy grzesznikach oraz doświadczających niesprawiedliwości, braku miłości i współczucia. Kapłani w szerzeniu takiego królestwa winni brać wzór z wielkich biskupów, misjonarzy i zakonników, a także z miłości św. Małgorzaty Marii, wstawiającej się u Bożego Serca za każdym człowiekiem, a zwłaszcza za biednymi, dziećmi i duszami w czyśćcu. Według o. Dehona, praca kapłanów będzie owocna, jeżeli ich działania wesprze żarliwa modlitwa wiernych, wyprasza ją Boże błogosławieństwo dla apostołatu¹⁶.

Skomplikowana sytuacja religijno-społeczna jednoczącej się Europy w trzecim tysiącleciu z całą pewnością jest echem tragicznej historii człowieka i duchowości chrześcijańskiej XIX-wiecznej Francji. Dehon, dostrzegając postępujące skutki sekularyzacji, wskazywał katolikom francuskim perspektywę, jaka czeka ich społeczeństwo, jeżeli odejdzie ono od chrześcijańskich korzeni. Poczyniona analiza socjologiczno-religijna nie stanowiła jedynie przestrogi dla kierujących Kościołem, ponieważ jej celem było szukanie nowego sposobu ewangelizowania, w którym najważniejszą zasadą byłaby miłość, mająca swoje źródło w Sercu Jezusa. Ojcu Dehonowi nie chodziło jedynie o propagowanie dewocyjnego wymiaru pobożności Serca Jezusowego, gdyż to czyniły inne zgromadzenia zakonne żyjące tą duchowością, lecz o przeniknięcie przez nią całego życia społecznego i odnowę życia chrześcijańskiego. Znamienne

¹⁴ Por. tamże 3, s. 157-158, 38-40.

¹⁵ Por. tamże, s. 50-52.

¹⁶ Por. tamże 1, s. 230-232; tamże 7, s. 18.

rzeczą jest fakt, iż w swoich dziełach społecznych Dehon zawsze poświęcał jeden rozdział duchowości Serca Jezusowego¹⁷.

Możliwość budowy nowego porządku religijno-społecznego i ekonomiczno-politycznego na wartościach chrześcijańskich okazała się zbyt wymagająca dla XIX- i XX-wiecznej Europy, dlatego wybrano formę „demokracji” opierającej się na laickim i ateistycznym modelu życia społecznego, lansującego szeroko rozumiany liberalizm. Naprawa świata przez wprowadzanie idei społecznego królestwa Serca Jezusowego w duszach i społeczeństwach przyświecała także Janowi Pawłowi II, który podkreślał często w swoim nauczaniu, iż odnowa wielorakich przejawów życia może się dokonać tylko przez budowę cywilizacji miłości.

Skróty:

DH – *Dehoniana*, Roma 1971.

NHV – L. Dehon, *Notes sur l'Histoire de ma Vie*, t. 1-8, Roma 1975-1983.

OS – L. Dehon, *Oeuvres Sociales*, t. 1-5/2, Napoli-Andria, Roma 1978-1987.

OSp – L. Dehon, *Oeuvres Spirituelles*, t. 1-7, Andria 1982-1985.

SDH – *Studia Dehoniana*, Roma 1972.

¹⁷ Por. Y. Ledure, *Profilo spirituals di Leone Dehone (1843-1925)*, Milano 1998, s. 147-152.